

МУЗИКАЛНА ИСТОРИЯ MUSICAL HISTORY

Първите години на Добри Христов в София: нови данни и интерпретации

*Стефка Венкова**

Резюме: В статията се представя информация за годините около и след пристигането на Добри Христов в София през 1907 – период от живота му, за който в музикологичната литература по една или друга причина няма достатъчно сведения. Оповестяването на нови данни, свързани с членството му в Българския музикален съюз, както и с дейността му като църковен диригент, спомагат да се осветли спецификата на този етап от неговия творчески път. Това е и отправна точка за осмисляне на първите години на Добри Христов в столицата по отношение на неговата музикална и обществена активност, професионалното му утвърждаване в една нова и вече конкурентна среда, отношенията му със софийските музиканти и по-специално с Николай Ив. Николаев.

Ключови думи: *Добри Христов, Български музикален съюз, църковен диригент*

Добри Христов като член на Българския музикален съюз

Българският музикален съюз е създаден на 22 август 1904 по време на Втория музикален конгрес, проведен в София [**Дейността и решенията... / Deynostta i resheniyata...**, 1904, с. 7 – 9]. По своя замисъл и реализация Съюзът е първата национална музикална ор-

* Доц. д-р Стефка Венкова – сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките; e-mail: venkovast@yahoo.com

Литература / Bibliography

Баларева, Агапия (1962). Димитър Хаджигеоргиев. София: Музика, 1962 [Balareva, Agapia (1962). Dimitar Hadzhigeorgiev. Sofia: Muzika, 1962].

Баларева, Агапия (1992). Хоровото дело в България от средата на XIX в. до 1944 г. София: БАН, 1992 [Balareva, Agapia (1992). Horovoto delo v Bulgaria ot sredata na XIX v. do 1944 g. Sofia: BAS, 1992].

Баларева, Агапия (2004). Из предисторията на Държавната музикална академия. – В: *Българско музикознание*, 2004, № 4, с. 118 – 122 [Balareva, Agapia (2004). Iz predistoriyata na Darzhavnata muzikalna akademija. – In: Bulgarian Musicology, 2004, № 4, s. 118 – 122].

Венкова, Стефка (2022а). Българският музикален съюз като професионално обединение: личности, противопоставяния, обединения. – В: *Изкуствоведски четения 2021 ПЕРСОНАЛИЯ*. София: ИИИЗк – БАН, 2022, с. 575 – 583 [Venkova, Stefka (2022a). Balgarskiyat muzikalen sayuz като profesionalno obedinenie: lichnosti, protivopostavyaniya, obedineniya. – In: Art Readings 2021 PERSONALIA. Sofia: IAS – BAS, 2022, s. 575 – 583].

Венкова, Стефка (2022б). Българският музикален съюз и църковната музика у нас през първата половина на XX век. – В: *Българско музикознание*, 2022, № 4, с. 3 – 28 [Venkova, Stefka (2022b). Balgarskiyat muzikalen sayuz i tsarkovnata muzika u nas prez parvata polovina na XX vek. – In: Bulgarian Musicology, 2022, № 4, s. 3 – 28].

Венкова, Стефка (2023). Българският музикален съюз: първата национална музикална организация. – В: *Българско музикознание*, 2023, № 2, с. 57 – 77 [Venkova, Stefka (2023). Balgarskiyat muzikalen sayuz: parvata natsionalna muzikalna organizatsiya. – In: Bulgarian Musicology, 2023, № 2, s. 57 – 77].

Григоров, Димитър (2009). Църковно-музикалната дейност на Добри Христов (1875 – 1941). Сливен: Обнова, 2009 [Grigorov, Dimitar (2009). Tsarkovno-muzikalnata deynost na Dobri Hristov (1875 – 1941). Sliven: Obnova, 2009].

Григоров, Димитър (б.г.). Хорът при храм „Св. Седмочисленици“ [Grigorov, Dimitar (b.g.). Horat pri hram „Sv. Sedmochislenitsi“]. <https://mail.svsedmochislenitsi.com/bg/choir/about/> (12.03.2025).

Дейността и решенията... (1904). Дейността и решенията на II музикален конгрес. Кратки извлечения от протоколите. – В: *Музикален вестник*, II, № 1 – 2, 1 декември 1904 [Deynostta i resheniyata... (1904). Deynostta i resheniyata na II muzikalen kongres. Kratki izvlecheniya ot protokolite. – In: Muzikalen vestnik, II, № 1 – 2, 1 dekemvri 1904].

Денер, Ян (2005). Пражките години на Добри Христов. – В: **Тончева, Елена** (отг. ред.) *Добри Христов и българският XX век*. София: ИИЗк – БАН, с. 162 – 166 [Dener, Yan (2005). Prazhkite godini na Dobri Hristov. – In: Toncheva, Elena (otg. red.) *Dobri Hristov i balgarskiyat XX vek*. Sofia: IAS – BAS, s. 162 – 166].

Динев, Петър (1957). История на монофонното и хоровото църковно пение в България. Ръкопис. НА – БАН, сб. 19, оп. 1, а.е. 21 [Dinev, Petar (1957). Istoriya na monofonnoto i horovoto tsarkovno penie v Bulgaria. Rakopis. SA – BAS, sb. 19, op. 1, a.e. 21].

За сведение... (1908). За сведение на членовете на Българския музикален съюз. – В: *Музикален вестник*, V, № 1, 1 ноември 1908 [Za svedenie ... (1908).

Za сведenie na chlenovete na Balgarskiya muzikalen sayuz. – In: Muzikalen vestnik, V, № 1, 1 noemvri 1908].

Кабакчиева, Олга (1942). Творчеството на Добри Христов. София, 1942 [Kabakchieva, Olga (1942). Tvorchestvoto na Dobri Hristov. Sofia, 1942].

Камбуров, Иван (1942). Добри Христов. Живот и дело на народния композитор. София: Книгоиздателство Игнатов, 1942 [Kamburov, Ivan (1942). Dobri Hristov. Zhivot i delo na narodniya kompozitor. Sofia: Knigoizdatelstvo Ignatov, 1942].

Кръстев, Венелин (1967а). Добри Христов. – В: **Кръстев, Венелин** (отг. ред.). Енциклопедия на българската музикална култура. София: БАН, 1967, с. 442 – 446 [Krastev, Venelin (1967a). Dobri Hristov. – In: Krastev, Venelin (otg. red.). Entsiklopediya na balgarskata muzikalna kultura. Sofia: BAS, 1967, s. 442 – 446].

Кръстев, Венелин, съст. и ред. (1967б). Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 1. София: БАН, 1967 [Krastev, Venelin, sast. i red (1967b). Dobri Hristov. Muzikalno-teoreticheskoto i publitsisticheskoto nasledstvo. T. 1. Sofia: BAN, 1967].

Кръстев, Венелин, съст. и ред. (1970). Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 2. София: БАН, 1970 [Krastev, Venelin, sast. i red. (1970). Dobri Hristov. Muzikalno-teoreticheskoto i publitsisticheskoto nasledstvo. T. 2. Sofia: BAS, 1970].

Кръстев, Венелин (1975). Добри Христов. София: Наука и изкуство, 1975 [Krastev, Venelin (1975). Dobri Hristov. Sofia: Nauka i izkustvo, 1975].

Кръстева, Нева (2005). Музикалното слово-дело на Добри Христов и humanitas christiana. – В: **Тончева, Елена** (отг. ред.). *Добри Христов и българският XX век*. София: ИИЗк – БАН, 2005, с. 178 – 181 [Krasteva, Neva (2005). Muzikalnoto slovo-delo na Dobri Hristov i humanitas christiana. – In: Toncheva, Elena (otg. red.). Dobri Hristov i balgarskiyat XX vek. Sofia: IAS – BAS, 2005, s. 178 – 181].

На 13 юний... (1906). На 13 юний т.г. Н. Ив. Николаев, претърпя грозна и незаменима загуба... – В: *Музикален вестник*, III, № 8 – 9, юни – юли 1906 [Na 13 yuniy... (1906). Na 13 yuniy t.g. N. Iv. Nikolaev, pretarpya grozna i nezamenima zaguba... – In: Muzikalen vestnik, III, № 8 – 9, yuni – yuli 1906].

Николаев, Константин (1905). Картичка от Константин Н. Николаев до Добри Христов от 5 август 1905. HA – БАН, ф. 16к, оп. 1, а.е. 557 [Nikolaev, Konstantin (1905). Kartichka ot Konstantin N. Nikolaev do Dobri Hristov ot 5 avgust 1905. SA – BAS, f. 16k, op. 1, a.e. 557].

Николаев, Николай (1905). Телеграма от Николай Ив. Николаев до Добри Христов, 6 ноември 1905. Ръкопис. HA – БАН, ф. 16/к, оп. 1, а.е. 558, л. 2 [Nikolaev, Nikolay (1905). Telegrama ot Nikolay Iv. Nikolaev do Dobri Hristov, 6 noemvri 1905. Rakopis. SA – BAS, f. 16/k, op. 1, a.e. 558, l. 2].

Николаев, Николай (1906). Писмо от Николай Ив. Николаев до Добри Христов, 25 ноември 1906. Ръкопис. HA – БАН, ф. 16к, оп. 1, а.е. 560, л. 3 – 4 [Nikolaev, Nikolay (1906). Pismo ot Nikolay Iv. Nikolaev do Dobri Hristov, 25 noemvri 1906. Rakopis. SA – BAS, f. 16k, op. 1, a.e. 560, l. 3 – 4].

Николаев, Николай (1907а). Писмо от Николай Ив. Николаев до Добри Христов, без дата. Ръкопис. HA – БАН, ф. 16к, оп. 1, а.е. 560, л. 7 [Nikolaev, Nikolay (1907a). Pismo ot Nikolay Iv. Nikolaev do Dobri Hristov, bez data. Rakopis. SA – BAS, f. 16k, op. 1, a.e. 560, l. 7].

Николаев, Николай (1907б). Писмо от Николай Ив. Николаев до Добри Христов, 14 юни 1907. Ръкопис. НА – БАН, ф. 16к, оп. 1, а.е. 560, л. 5 – 6 [Nikolaev, Nikolay (1907b). Pismo ot Nikolay Iv. Nikolaev do Dobri Hristov, 14 yuni 1907. Rakopis. SA – BAS, f. 16k, op. 1, a.e. 560, l. 5 – 6].

Николаев, Николай (1911). Писмо от Николай Ив. Николаев до Добри Христов от 9 ноември 1911. Ръкопис. НА – БАН, ф. 16к, оп. 1, а.е. 560, л. 18 – 19 [Nikolaev, Nikolay (1911). Pismo ot Nikolay Iv. Nikolaev do Dobri Hristov ot 9 noemvri 1911. Rakopis. SA – BAS, f. 16k, op. 1, a.e. 560, l. 18 – 19].

Открива се... (1904). Открива се подписа за II година на „Музикален вестник“, музикално-педагогичен лист, орган на музикалния съюз. – В: *Музикален вестник*, I, № 8 – 9 – 10, 1 октомври 1904 [Otkriva se... (1904). Otkriva se podpiska za II godina na „Muzikalen vestnik“, muzikalno-pedagogichen list, organ na muzikalniya sayuz. – In: Muzikalen vestnik, I, № 8 – 9 – 10, 1 oktomvri 1904].

Открива се... (1909). Открива се подписа за VII година на „Музикален вестник“. – В: *Музикален вестник*, VI, № 3 – 4, януари – февруари 1909 [Otkriva se ... (1909). Otkriva se podpiska za VII godina na „Muzikalen vestnik“. – In: Muzikalen vestnik, VI, № 3 – 4, yanuari – februaru 1909].

Певци и хористи... (1912). Певци и хористи. Между двама майстори: Н. Николаев и Д. Христов. – В: *Дневник*, XI, № 3418, 1912 [Pevtsi i horisti... (1912). Pevtsi i horisti. Mezhdru dvama maystori: N. Nikolaev i D. Hristov. – In: Dnevnik, XI, № 3418, 1912].

Попвасилев, Георги (1982). За хора при храм-паметник „Св. Александър Невски“. – В: *Църковен вестник*, № 24, 21 септември 1982, с. 7 – 8 [Popvasilev, Georgi (1982). Za hora pri hram-pametnik „Sv. Aleksandar Nevski“. – In: Tsarkoven vestnik, № 24, 21 septemvri 1982, s. 7 – 8].

Приятно ни е... (1909). Приятно ни е да отбележим дейността, която проявява музикалното дружество „Родна песен“ в София. Музикална хроника. – В: *Музикален вестник*, VI, № 10, октомври 1909 [Priyatno ni e... (1909). Priyatno ni e da otbelezhim deynostta, koyato proyavyava muzikalnoto druzhestvo „Rodna pesen“ v Sofia. Muzikalna hronika. – In: Muzikalen vestnik, VI, № 10, oktomvri 1909].

Протоколи... (1909). Протоколи на VII музикален конгрес (кратки извлечения). – В: *Музикален вестник*, VI, № 10, октомври 1909 [Protokoli... (1909). Protokoli na VII muzikalen kongres (kratki izvlecheniya). – In: Muzikalen vestnik, VI, № 10, oktomvri 1909].

Съставът... (1904). Съставът на II музикален конгрес (Извлечение от протоколите). – В: *Музикален вестник*, II, № 1 – 2, 1 декември 1904 [Sastavat... (1904). Sastavat na II muzikalen kongres (Izvlechenie ot protokolite). – In: Muzikalen vestnik, II, № 1 – 2, 1 dekemvri 1904].

Тончева, Елена (2005). Встъпително слово. – В: **Тончева, Елена** (отг. ред.). *Добри Христов и българският XX век*. София: ИИЗК – БАН, 2005, с. 7 – 8 [Toncheva, Elena (2005). Vstapitelno slovo. – In: Toncheva, Elena (otg. red.). Dobri Hristov i balgarskiyat XX vek. Sofia: IAS – BAS, 2005, s. 7 – 8].

Христов, Добри (1908а). Писмо от Добри Христов до Николай Ив. Николаев от 7 юни 1908. Ръкопис. НА – БАН, ф. 16к, а.е. 560, л. 9 – 13а [Hristov, Dobri (1908a). Pismo ot Dobri Hristov do Nikolay Iv. Nikolaev ot 7 yuni 1908. Rakopis. SA – BAS, f. 16k, a.e. 560, l. 9 – 13a].

Христов, Добри (1908б). Писмо от Добри Христов до Николай Ив. Николаев от 20 ноември 1908. Ръкопис. НА – БАН, ф. 16к, а.е. 560, л. 14 – 17 [Hristov, Dobri (1908b). Pismo ot Dobri Hristov do Nikolay Iv. Nikolaev ot 20 noemvri 1908. Rakopis. SA – BAS, f. 16k, a.e. 560, l. 14 – 17].

Христов, Добри (1911). Писмо от Добри Христов до Николай Ив. Николаев от 9 септември 1911. Ръкопис. НА – БАН, ф. 16к, а.е. 560, л. 18 – 19 [Hristov, Dobri (1911). Pismo ot Dobri Hristov do Nikolay Iv. Nikolaev ot 9 septemvri 1911. Rakopis. SA – BAS, f. 16k, a.e. 560, l. 18 – 19].

Христов, Добри (2004). Литургия на св. Йоан Златоуст с допълнителни песнопения за смесен хор. Второ издание. Пловдив: Национален Форум АПИ, 2004 [Hristov, Dobri (2004). Liturgiya na sv. Yoan Zlatoust s dopalnitelni pesnopeniya za smesen hor. Vtoro izdanie. Plovdiv: Natsionalen Forum API, 2004].

Христов, Добри (2005). Песнопения по Всенощно бдение. Пловдив: Национален Форум АПИ, 2005 [Hristov, Dobri (2005). Pesnopeniya po Vsenoshтно bdenie. Plovdiv: Natsionalen Forum API, 2005].

Япова, Кристина (1999). Добри Христов и идеята за личността и общността. София: Рива, 1999 [Yarova, Kristina (1999). Dobri Hristov i ideyata za lichnostta i obshtnostta. Sofia: Riva, 1999].

Япова, Кристина (2002). Архивът на Добри Христов. Каталог. София: Матом, 2002 [Yarova Kristina (2002). Arhivat na Dobri Hristov. Katalog. Sofia: Matom, 2002].